

Мільчевська Г.С.

аспірантка Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова
(м. Київ)**ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІВ-ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОБОТИ ЗІ СТАРШИМИ ПІДЛІТКАМИ В ДИТЯЧОМУ ЗАКЛАДІ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ**

Підготовка педагогів –вихователів до роботи зі старшими підлітками є важливою складовою професійної підготовки фахівця. Якість виконання завдань діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, насамперед, залежить від рівня підготовки педагогічного персоналу до роботи з різними віковими категоріями дітей. Відповідно до Типового положення про дитячий заклад оздоровлення та відпочинку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 квітня 2009 р. № 422, на посади педагогічних працівників приймаються особи, які мають педагогічну освіту. Так, працівники дитячого закладу мають право на: внесення пропозицій щодо поліпшення оздоровчо-виховного процесу та процесу відпочинку; вибір форм підвищення кваліфікації, необхідної для продовження трудової діяльності у такому закладі; участь у роботах методичних об'єднань, нарад, зборів, інших органів самоврядування дитячого закладу, у заходах, пов'язаних з організацією оздоровчо-виховного процесу та процесу відпочинку; вибір педагогічно-обґрунтованих форм, методів, засобів роботи з дітьми; соціальне та матеріальне заохочення за сумлінне виконання покладених обов'язків; об'єднання у професійні спілки, участь у громадських організаціях, діяльність яких не заборонена законодавством.

Питання професійної підготовки студентів та педагогів-вихователів в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку розглядали такі вчені: О. Абдулліна, І. Іванов, О. Ілліна, О. Коваленко, А. Конончук, О. Ласуков, О. Мороз, А. Петровський, І. Пінчук, Л. Пундик та інші.

Різним аспектам діяльності дитячого закладу оздоровлення та відпочинку присвячені праці вітчизняних вчених: О. Биковської, Р. Вайноли, О. Ванджури, В. Гаврішко, А. Капської, Є. Коваленко, М. Наказного, Д. Пенішкевич, О. Подшибякіної, В. Солови, Г. Чернишової, Н. Яковець та інших.

У свою чергу В. Сухомлинський наголошував на тому, що «...колектив, безумовно, є творенням педагога, він не може виникнути сам по собі й жити стихійно. Без розумного педагога немає колективу... Мудрість педагога-вихователя полягає в тому, щоб вихованці не відчували його дріб'язкової опіки й формального нагляду, щоб задум педагога діти висували й здійснювали як свій власний задум. У справжньому майстрові-вихователі діти ніколи не відчувають повелителя. Але чим старші діти, тим вища їх вимогливість до вихователя. Підлітки вже прекрасно розуміють, що педагог має бути взірцем, ідеалом, совістю їхнього колективу. Тому від виховання підлітків, юнаків та дівчат вимагається особливо глибоке знання життя й людини. Вихователь колективу є тією силою, завдяки якій ніколи не припиняється духовний, моральний, інтелектуальний, емоційний, естетичний розвиток колективу. Для того, щоб цей розвиток був реальністю, необхідно постійно відкривати перед ними все нові й нові сторони життя і духовного світу людини» [3, с.623].

Життєдіяльність в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку регламентується певними нормативно-правовими документами, які становлять основу в діяльності педагога-вихователя. Серед них: Конвенція ООН про права дитини (постанова ВР № 789-12 від 27.02.1991 р.), Закон України «Про охорону дитинства» (№ 2402-III від 26.04.2001 р.), Закон України «Про позашкільну освіту» (№ 1841-III від 22.06.2000 р.), типові положення «Про дитячий заклад оздоровлення та відпочинок дітей» (№ 422 від 28.04.2009 р.), Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» (№ 375- VI від 04.09.2008 р.), Концепція Державної цільової соціальної програми оздоровлення та відпочинку дітей на період до 2015 року (№ 2056-р від 03.11.2010 р.), Постанова «Про організаційне і фінансове забезпечення відпочинку та оздоровлення дітей в Україні» (№ 323 від 14.04.1997 р.), Лист МОН України «Про методичні рекомендації щодо організації оздоровлення дітей та проведення виховної роботи у дитячих закладах оздоровлення і відпочинку» (№ 1/9-384 від 01.06.2010 р.) та ін.

Відповідно до Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» (№ 422 від 28.04.2009), дитячий заклад оздоровлення та відпочинку – це постійно або тимчасово діючий, спеціально організований або пристосований заклад, призначений для оздоровлення, відпочинку, розвитку дітей, що має визначене місце розташування, матеріально-технічну базу, кадрове забезпечення та технології для надання послуг з оздоровлення та відпочинку дітей відповідно до державних соціальних стандартів надання послуг з оздоровлення та відпочинку.

Дитячий заклад приймає на оздоровлення та відпочинок дітей віком від 7 до 18 років, які перебувають у зазначених закладах самостійно. В залежності від специфіки закладу, дитячі загоны можуть формувати за віковим, соціальним або територіальним показником. Так, старший підлітковий вік, на нашу думку, є найбільш чутливим та вразливим віковим періодом. Він характеризується такими специфічними новоутвореннями як почуття дорослості, бажання вести самостійний спосіб життя, потребою в самореалізації тощо. Тому педагогам-вихователям необхідно створювати сприятливі умови для повноцінного розвитку підлітків та їх самореалізації, враховуючи при цьому особливості та специфіку даної вікової категорії.

При складанні програми підготовки педагогів-вихователів важливого значення набуває специфіка роботи зі старшими підлітками. Так, Т. Нечипоренко звертає увагу на наступні моменти, які потрібно враховувати при роботі з підлітками в дитячому таборі:

- вожатий або педагог-вихователь повинен поважати почуття «дорослості», яке виникає у підлітків;
- не потрібно зловживати бесідами та розмовами повчального характеру, все повинно бути в міру;
- необхідно використовувати метод доручення у роботі з підлітками;
- взаємостосунки вожатого та підлітків повинні будуватися на довірі та вимогливості;
- одним з важливих завдань вожатого є виховання у підлітків почуття обов'язку та відповідальності;
- необхідно враховувати те, що підлітки полюбляють наслідувати реальних

героїв [1, с.5].

Аналізуючи специфіку діяльності дитячого закладу оздоровлення та відпочинку доцільно готувати педагогів-вихователів до таких видів діяльності, як соціально-педагогічна, рекреаційно-оздоровча та освітньо-розвиваюча діяльність. Так, соціально-педагогічна діяльність передбачає створення сприятливих умов для успішної соціальної адаптації дитини та надання їй можливості для творчого розвитку та самореалізації. Рекреаційно-оздоровча діяльність включає в себе дві основні складові: оздоровлення та відпочинок. Дитячий заклад надає дитині можливість відновити свої фізичні та психологічні сили, покращити свої здоров'я, зняти напругу. Але треба дотримуватися єдності двох процесів: оздоровлення та виховної діяльності, щоб кожен табірний захід мав оздоровчий характер та педагогічну специфіку. Освітньо-розвиваюча діяльність спрямована на розширення діапазону інтересів, здібностей, можливостей дітей в процесі пізнавальної діяльності, різноманітних самостійних та колективних формах роботи.

При підготовці педагогів-вихователів до роботи зі старшими підлітками доцільно звернути увагу на такі принципи діяльності: гуманізація – створення взаємовідносин «діти-діти», «діти-дорослі» з орієнтацією на загальнолюдські цінності та норми поведінки; створення комфортного середовища та сприятливої атмосфери для перебування дітей у таборі; гуманітаризація – формування у дітей позитивного цілісного відношення до світу та культури; демократизація – передбачає використання різних форм співпраці між всіма вихованцями дитячого закладу на основі вільного вибору напрямку та змісту діяльності; індивідуалізація і диференціація – організація виховної роботи з урахуванням індивідуальних особливостей дітей [2, с.161].

Досліджуючи проблеми і шляхи підготовки майбутніх педагогів до роботи в дитячих оздоровчих таборах, І. Трубавіна пропонує певні групи вмінь, якими повинен володіти кожний педагог-виховател. А саме:

- конструктивні: планувати виховну роботу, відбирати доцільні види діяльності; здійснювати особистісно-орієнтований підхід до кожної дитини в умовах колективу загону; здійснювати індивідуальний підхід до учнів з урахуванням психолого-фізіологічних і вікових особливостей;

- організаторські: виявляти й організовувати актив загону, управляти ним у різних умовах; організовувати різні види колективної та індивідуальної діяльності дітей, розвивати їхню активність; здійснювати контроль і допомогу у виконанні доручень дітьми;

- комунікативні: організовувати плідну взаємодію з дітьми, регулювати внутріколективні та міжколективні стосунки; знаходити педагогічне доцільні форми спілкування; передбачати результат педагогічного впливу на стосунки з дітьми;

- дослідницькі: вивчати індивідуальні особливості дитини і колективу; критично оцінювати свій досвід, результати своєї діяльності; усвідомлено удосконалювати педагогічну майстерність; використовувати в роботі дані психолого-педагогічних досліджень, передовий педагогічний досвід;

- прикладні: творчі (малювати, співати, танцювати, виразно читати гоню); спортивно-туристські [4, с.102-104].

Аналізуючи діяльність вожатих, риси їх характеру, здібності, стиль спілкування з колегами та дітьми, Г. Чернишова визначає наступні типи педагогіч-

вихователів:

1. «Суперактивні» вожаті – прагнуть реалізувати свої творчі плани в дитячому таборі. Вони цікавляться, в першу чергу, тією дитиною, яка відповідає їх очікуванням. Вони дійсно думають як зробити життя дитини комфортним та цікавим, але в контексті власних прагнень і здібностей.

2. «Суперніжні» вожаті – головною метою їх діяльності є реалізація власних «материнських почуттів». Вони намагаються «прив'язати» дитину до себе, «залізити їй в душу». Такий тип вожатих намагається транслювати власний життєвий досвід, нав'язуючи його дітям.

3. Вожаті-«психоаналітики» – мають бажання ознайомити дітей зі способами самоаналізу, саморегуляції, самоконтролю. Це найбільш гуманна категорія вожатих. Але вони часто забувають про те, що крім розвитку аналітичних здібностей, дитина потребує відчуття внутрішньої стійкості, затишку, безпеки.

4. Вожаті-«похідники» – намагаються прямо або побічно ізолювати свій загін від всього табору, зробити його самодостатнім, звести табірне життя дітей до загонного. Такі вожаті без особливого ентузіазму приймають участь у загальнотабірних заходах, при цьому прагнуть визнавати себе найкращими [5, с.344-345].

Таким чином, кожний з цих типів вожатих має свої особливості, на які потрібно звертати увагу та неодмінно враховувати при роботі зі старшими підлітками. Так, «суперактивні» вожаті повинні приділяти час не тільки лідерам дитячого колективу, але й підліткам, які ведуть більш пасивний спосіб життя. «Суперніжні» вожаті мають надати вихованцям більше вільного простору та виховувати в них такі риси характеру, як самостійність, наполегливість, впевненість тощо. В діяльності вожатих-«психоаналітиків» необхідно звернути увагу на індивідуальний підхід у роботі з підлітками. Вожаті-похідники не повинні зводити життя підлітків в рамки загону, а, навпаки, надавати їм можливість брати участь у житті всього табору.

Отже, при підготовці педагогів-вихователів до роботи зі старшими підлітками в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку доцільно враховувати особливості та специфіку роботи зі старшими підлітками, нормативно-правову базу діяльності дитячого закладу, принципи роботи вихователів та індивідуальні особливості кожного педагога.

Список використаних джерел:

1. Літо. Табір. Вожатий: практич.-зорієнтован. навч.-метод. посібн. / авт.-упор. Т.А. Нечипоренко. – Вид. 4-е. – Вінниця: Спадщина, 2009. – 128 с.
2. Соціальна педагогіка. 5-те вид. перероб. та доп. Підручник / За ред. Капської А.Й. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 488 с.
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5-ти т. Т. 2 Формування комуністичних переконань молодого покоління. Як виховати справжню людину. Сто порад учителям / В.О. Сухомлинський. – К: «Радянська школа», 1976. – 670 с.
4. Трубавіна І.М. Проблеми і шляхи підготовки майбутніх педагогів до роботи в дитячих оздоровчих таборах / І.М. Трубавіна // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. - №9. – С. 102-104.
5. Чернишова Г.Ф. Оздоровчий дитячий центр як простір спілкування / Г.Ф. Чернишова // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки. – 2007. – Вип. 47. – С. 342-348.